

Educar, ahir i avui

Jaume Gual
INSPECTOR D'EDUCACIÓ

I. BREU HISTÒRIA DELS SISTEMES EDUCATIUS A ESPANYA

a) Llei Moyano (1857)

Claudi Moyano era un gran negociador, aconseguí un acord entre totes les forces polítiques, excepte els grups més retrògrads de l'Església.

Aspectes més importants:

- Estructura dual: pública i privada.
- Llibertat d'ensenyança i de creació de centres.
- Uniformitat dels plans d'estudi.
- Secularització de l'ensenyança.
- Gratuïtat de l'ensenyança obligatòria (de 6 a 9 anys).
- Monopoli estatal a l'Ensenyança Superior.

b) Llei Villar Palasí (1970)

Marc polític, econòmic i social:

- Règim polític autoritari en situació de descomposició.
- Desenvolupament econòmic dels anys 60.
- Es demanda un règim democràtic i un grup, dintre del franquisme (1970), reclama llibertat econòmica, no política.

A finals de gener de 1968, el Ministre Villar Palasí amb el Subsecretari del MEC, Diez Holszneider, proposen a Carrero Blanco una reforma educativa. Carrero Blanco diu que no. Posteriorment es produeix un fet significatiu: l'estat d'excepció al País Basc, el

procés de Burgos. Carrero crida a Villar Palasí i li dóna el sí. Cal netejar la imatge d'Espanya, cara a l'exterior.

Aspectes més importants:

Ensenyament comú a tots fins a 14 anys (EGB)

Educació = Servei públic.

L'estat n'és el responsable.

Es modernitza la metodologia.

Nova FP. Es concep una FP acadèmica, com a única sortida per a l'alumnat que no aconseguia el Graduat Escolar.

BUP = Batxillerat Unificat i Polivalent. Es pretén que sigui propedèutic (seguir altres estudis) i també terminal (preparació per al treball). Ni una cosa ni l'altra s'aconseguien.

c) La LOGSE

El PSOE (1982) no duia un projecte educatiu clar. Més bé havia programat una política de reformes educatives.

El que sí es pretenia:

- Dret a l'educació (un lloc per a cada alumne).
- Millorar la capacitat de l'ensenyament.
- Eliminar les desigualtats.

Antecedents:

L'any 1985 es va publicar La LODE = Llei Orgànica del Dret a l'Educació.

Es dóna una nova vertebració del MEC: Compensatòria, Integració, Educació d'adults, Política de beques, etc.

Es produeixen algunes reformes parcials: Llei de Reforma Universitària. Educació Infantil. Cicle superior d'EGB. EE.MM. (tronc comú).

Canvi i gir polític.

L'any 1986 es produeix un canvi total, gir polític. D'una política de reformes es passa a la Reforma General i Estructural (Orgànica). La OCDE (Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic), a l'informe del curs 1985/86, dóna l'empenta decisiva.

Durant el curs 1987/88 es fa un debat públic. Papeles para el debate. Arriba el ministre Javier Solana.

L'any 1990 es publica el Llibre Blanc per a la Reforma i del Disseny Curricular Base.

Es redacta l'avantprojecte que segueix els següents tràmits: Consell General de l'FP, Consell d'Estat, Sindicats UGT i CC.OO, Conferència de Bisbes, Partits polítics, Parlament.

Es publica la llei en el BOE de 4 d'octubre de 1990 (Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre).

d) La LOCE

Quan el PP va pujar al poder, tenia clar que volia modificar la LOGSE. No va poder fer-ho a la primera legislatura, perquè no tenia majoria absoluta, però ho aconseguí a la segona quan tenia majoria absoluta al Parlament.

Anàlisi:

S'havia creat una consciència del fet que el sistema educatiu estava molt malament i es va demonitzar la LOGSE.

Es diu Llei de qualitat. Es parla de QUALITAT però no D'EQUITAT (per a l'admissió d'alumnes als ensenyaments no obligatoris els centres podran fer valer el criteri de l'expedient acadèmic).

Només aprovà la llei el PP i va comptar el suport mediàtic d'una part del professorat descontent en la seva tasca, de les grans patronals de l'ensenyament privat concertat (centres docents amb especialització curricular que podran ampliar els horaris i als que l'administració educativa (CA) donarà més recursos).

Sembla que amb algunes reformes i retocs de la LOGSE hauria estat suficient.

e) La LOE

Antecedents:

El govern socialista presenta un document base de reforma educativa, propo- sant un debat sobre les propostes següents: Atenció a les desigualtats, acti- tuds a adoptar pel professorat davant els joves desmotivats a les aules, accés de tots els ciutadans a la societat del coneixement i rebre una formació com- pleta i gratuïta, autonomia dels centres educatius, ensenyament de la Religió, altres religions i cultures, itineraris educatius, elecció dels directors, etc.

Després dels tràmits parlamentaris, amb el vot favorable de tots els partits polítics, excepte el PP que votà en contra, s'aprova la Llei el dia 3 de maig de 2006.

Principis fonamentals de la Llei

Al preàmbul de la Llei es diu que són tres els principis fonamentals que pre- sideixen aquesta Llei:

"El primer consisteix en l'exigència de proporcionar una educació de qualitat a tots els ciutadans dels dos sexes, en tots els nivells del sis- tema educatiu.

El segon principi consisteix en la necessitat que tots els components de la comunitat educativa col·laborin per aconseguir aquest objectiu tan ambiciós. La combinació de qualitat i equitat que implica el principi anterior exigeix ineludiblement la realització d'un esforç compartit.

El tercer principi que inspira aquesta Llei consisteix en un compromís decidit amb els objectius educatius plantejats per la Unió Europea per als propers anys. El procés de construcció europea està portant a una certa convergència dels sistemes d'educació i formació, que s'ha traduït en l'establiment d'uns objectius educatius comuns per a aquest inici del segle XXI".

Competències bàsiques

En el mateix preàmbul s'afirma: "Amb la finalitat d'assegurar una formació co- muna i garantir l'homologació dels títols, s'encomana al Govern la fixació dels

objectius, competències bàsiques, continguts i criteris d'avaluació dels aspectes bàsics del currículum, que constitueixen els ensenyaments mí- nims, i a les administracions edu- catives l'establiment del currículum dels diferents ensenyaments.

Les notes que segueixen estan extre- tes de l'Annex I, Competències bàsi- ques del Reial Decret 1513/2006, de 7 de desembre, pel qual s'esta- bleixen els ensenyaments mínims de l'Educació Primària (BOE núm. 293 de 8 de desembre de 2006)

La incorporació de competències bàsiques al currículum permet posar l'accent en aquells aprenentatges que es consideren imprescindibles, des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers ad- quirits. Aquest és el seu caràcter bà- sic. Són aquelles competències que ha d'haver desenvolupat un jove o una jove en finalitzar l'ensenyament obligatori per poder aconseguir la seva realització personal, exercir la ciutadania activa, incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactò- ria i ser capaç de desenvolupar un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

En el marc de la proposta realitza- da per la Unió Europea, i d'acord amb les consideracions que s'aca- ben d'exposar, s'han identificat vuit competències bàsiques:

Competència en comunicació lin- güística.

Competència matemàtica.

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.

Tractament de la informació i com- petència digital.

Competència social i ciutadana.

Competència cultural i artística.

Competència per aprendre a apre- dre.

Autonomia i iniciativa personal.

II. SITUACIÓ ACTUAL DE L'ESCOLA A LA NOSTRA COMUNITAT AUTÒNOMA

El sistema educatiu de les Illes Balears ha rebut, en pocs anys, una gran allau immigratòria que l'ha desbordat, tot i els mitjans humans i materials invertits en els darrers anys. L'increment de la població escolar i l'eixamplament de la ja complexa diversitat a les aules. Un extens conjunt de noves variables han entrat en joc en el sistema educatiu, transformant la realitat tot i que la resposta global del sistema, de la comunitat educativa i de la mateixa societat no han aconseguit estar a l'altura de les necessitats i de les circumstàncies. La realitat social de les illes ha arribat a un punt força preocupant.

Vegem algunes reflexions estretes del llibre Una altra educació és possible, Fòrum Social per l'Educació a Catalunya, 2006.

L'educació pública: eix del sistema educatiu

El punt de partida, la idea central, és: l'educació és un dret universal i la millor manera de garantir-lo és amb un sistema educatiu públic. Per tal que l'educació pública contribueixi als drets socials cal que assumeixi tres grans reptes: el repte de la igualtat d'oportunitats, el repte de la cohesió social i el repte de la formació ciutadana.

En la pràctica són diversos els models d'escola per atendre l'heterogeneïtat o diversitat escolar. En el llenguatge quotidià el significat de la paraula "diversitat" pot ser quelcom ambigu, doncs és un terme molt utilitzat i amb significats diversos. Molt sovint la paraula diversitat fa referència a grups socials categoritzats "pejorativament" per característiques arbitràries. A alguns centres docents aquesta interpretació queda recollida a la tendència a entendre per atenció a la diversitat l'atenció a grups prèviament establerts i diferenciats en base a una hipotètica problemàtica o dificultat com partida dels alumnes.

Segons el significat que donem a la paraula diversitat trobarem projectes docents i pràctiques individuals diferents:

a) Model tradicional

Podríem definir-lo com un model clarament defensiu, en el qual la tasca prioritària del docent va encaminada a salvaguardar el grup, hipotèticament homogeni, de la diversitat. La diversitat no és acceptada ja que és vista com un element perturbador i negatiu. Presenta un currículum estandarditzat. El terme igualtat s'entén com igualitarisme, és a dir, oferir a tots els alumnes el mateix, en les mateixes condicions i en el mateix moment. L'organització educativa es fa a partir de grups homogenis, segons el nivell de coneixements o problemàtiques conductuals. Es delega la funció de tutor en altres professionals del centre, com és ara el mestre de suport, al qual consideren el terapeuta dels alumnes de necessitats específiques. Consideren l'alumne com un problema afegit.

b) Model compensador.

La diversitat és entesa en termes de desigualtat, desigualtat que cal compensar amb mitjans al marge del grup classe. Els docents es mostren realment preocupats per les mancances curriculars. El fet diferencial cultural és entès de manera anecdòtica i centrada únicament en l'alumne nouvingut. La diversitat no es nega però s'incorporen mesures extraordinàries de caire reparador que contribueixen a assenyalar la diferència i disgregar el grup. No es fonamenta en la col·laboració i cooperació entre els professionals i entre els propis alumnes. És un model centrat en el dèficit, en les limitacions i en les diferències des d'un enfocament negatiu.

c) Model inclusiu

El model inclusiu es caracteritza perquè és igualitari, educatiu, cooperatiu, divers, competencial, flexible, basat en el procés i en potenciar l'autonomia i la participació de l'alumne.

L'escola inclusiva: una escola per a tothom.

Aprendre junts alumnes diferents: una escola per a tothom que no exclou a ningú.

Junts no només en un mateix centre, sinó també en una mateixa aula.

Tres raons a favor d'una escola per a tothom:

- Aprendre junts alumnes diferents és just.
- Aprendre junts alumnes diferents és necessari, per a tothom.
- Aprendre junts alumnes diferents és possible.

Tres línies de treball, que són tres puntals d'un dispositiu pedagògic que permet atendre junts alumnes diferents:

- L'ensenyament personalitzat (que s'ajusti a les característiques personals de cadascun dels estudiants)
- L'autonomia dels estudiants (que sàpiguen aprendre d'una manera com més autònoma millor)
- L'estructuració cooperativa de l'aprenentatge (que els estudiants s'ajudin mútuament a aprendre).

L'atenció a la diversitat suposa un canvi en l'organització del centre i en el currículum i metodologia didàctica. La diversitat cultural al centre inclusiu és entesa en termes d'educació intercultural

PERSPECTIVES DE FUTUR

Davant aquests tres models ens inclinam per l'escola inclusiva que sens dubte ha de tenir present com un dels principals agents d'intervenció i especialment durant els primers anys de vida, l'entorn familiar. Per tant, l'escola mai no pot substituir la família, en qualsevol cas sí que ha de complementar les experiències familiars.

Ara bé, com podem avançar cap a l'escola inclusiva?

- Creació d'una cultura inclusiva: construir comunitat i establir valors inclusius.
- Elaborar polítiques inclusives: desenvolupar una escola per a tots i organitzar els suports per atendre la diversitat.
- Desenvolupar pràctiques inclusives: orquestrar l'aprenentatge i mobilitzar recursos.

PER ACABAR, UNA PETITA REFLEXIÓ:

Una de les Conclusions del II Congrés anual sobre fracàs escolar-ensenyar en el segle XXI, celebrat a Palma els dies 24, 25 i 26 de novembre de 2005, deia així:

“Davant l'evidència de significar que el fracàs(escolar) que es produeix és un fracàs social, sí es constata el paper principal que juga el fracàs escolar en la seva configuració i, per tant, la necessitat de combatre'l com element de prevenció de problemes socials com els ocorreguts recentment a França”.

Cal entendre, i pens que molt sovint no en som conscients, que l'escola pot fer molt, però no ho pot fer tot. És freqüent avui que els pares deleguin totes les funcions educatives en l'escola.

Es parla molt de fracàs escolar. L'escola no fracassa. És la societat la que fracassa. La responsabilitat és compartida Família – Escola – Institucions (Ajuntament, la més propera) i altres institucions autonòmiques.

Per tot arreu es produeix un canvi gros en el teixit social (Ciutats i pobles són polvorins a punt d'estellar en qualsevol moment). Els nostres responsables polítics no en són conscients.

PER SABER MÉS

Bibliografia:

- Aprendre junts alumnes diferents*. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula. Pujolàs, P. Eumo, Vic, 2003
- Quan els infants diuen prou!*. Tonucci, F. Graó, 2004
- Feina d'educar. Relats sobre el dia dia d'una escola*. Puig, J. M. Ed. 62, 1999
- Una altra educació és possible*. Fòrum social per l'educació a Catalunya, 2006
- La escuela inclusiva. Prácticas y reflexiones*. AA. DD. Graó, 2004
- Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la ESO*. Pujolàs, Pere. Aljibe, 2001.
- Criterios psicopedagógicos y recursos para atender la diversidad en secundaria*. AA. DD. Graó, 2004
- Tutoria entre iguales. Un mètode d'aprenentatge cooperatiu per a la diversitat*. De la teoria a la pràctica. Duran, D.; Torró, J.; Vila, J. UAB. ICE, 2003.
- Aulas inclusivas*. Stainback, S.; Stainback, W. Narcea, Madrid, 1999
- Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares*. Ainscow, M. Narcea, Madrid, 1999
- Educación inclusiva: una escuela para todos*. Arnaiz, P. Aljibe, Málaga, 2003
- Integración escolar. ¿Plataforma para la escuela inclusiva?*. Carrión, J.J. Aljibe, Málaga, 2001
- Dilemas, contradicciones y variedades de la inclusión*. Dyson, A. Amarú, Salamanca, 2001
- Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Elboj, C.; Puigdelívol, I.; Soler, M.; Valls, R. Graó, Barcelona, 2002

Monogràfics en revistes especialitzades.

Aula de Innovación, 90. Estrategias para atender la diversidad

Aula de Innovación, 121. Experiencias de inclusión: una escuela para todos

Aula de Innovación, 131. Comunidades de aprendizaje.

Aula de Innovación, 146. Las aulas de acogida

Guix, 299. De l'escola especial a l'escola inclusiva.

Cuadernos de pedagogía, 331. La inclusión escolar

Promover la inclusión educativa. Diversos autores. Cuadernos de pedagogía, 325, pàg. 36-39

Un reto contra la exclusión. Francesc Cazorla. Cuadernos de Pedagogía, 334, pàg. 38-41

Hacia una educación más inclusiva. Pere Alzina. Cuadernos de Pedagogía, 335, pàg. 36-39

De la opresión a la exclusión, de la liberación a la inclusión. Pere Pujolàs. Cuadernos de Pedagogía, 340, pàg. 92-96

Educar contra el fracaso y la exclusión. Rosa Valls. Cuadernos de Pedagogía, 341, pàg. 58-61

La mejora de la escuela inclusiva. Mel Ainscow. Cuadernos de Pedagogía, 349, pàg. 78-83

De la tolerància a la comprensió: cap a una societat inclusora. Miquel A. Essomba. Guix, 276.277, pàg. 18-23

De l'educació especial a l'escola inclusiva. Ignasi Puigdelívol. Guix, 285, pàg. 67-73

Un belén de verdad es inclusivo y el pronombre más inclusivo es nosotros. Eulàlia París. Aula de Innovación, 127, pàg. 77-78

Comunidades de aprendizaje: la inclusión de todos los niños y niñas. Elena Duque, Carmen García Yeste. Aula de Innovación, 121

Aportacions a la comprensió, construcció i manteniment d'una escola per a tots. Climent Giné. Àmbits de psicopedagogia, 15 Pàg. 10-13

La inclusió escolar: principis i estratègies per a fer-la possible. Pere Pujolàs. Àmbits de psicopedagogia, 15 Pàg. 14-20

WEBS:

<http://www.xtec.es/crp-badia/plaformacio/berenars/escuelainclusiva.pdf>

[http://www.educarex.es/bam/gestion_contenidos/ficheros/1231\]01comprendiendoe/Desarrollodeescuelasinclusivas.pdf](http://www.educarex.es/bam/gestion_contenidos/ficheros/1231]01comprendiendoe/Desarrollodeescuelasinclusivas.pdf)

<http://orgs.man.ac.uk/projects/include/>